

ÂŞIK VEYSEL KONUSUNDA DR: DOĞAN KAYA İLE YAPILMIŞ RÖPORTAJ

Musa Tektaş: Hocam!. Âşık Veysel, XX. yüzyılın en büyük halk şairlerinden birisi. Bu konuda makale, tez ve kitap gibi pek çok çalışma yapıldı. Bunlardan en son çalışmayı siz gerçekleştirdiniz ve kitabınız Sivas Valiliği tarafından yayımlandı. Sizi böyle bir çalışmaya götüren sebep neydi acaba?

Doğan Kaya: Sözü ettiğiniz gibi Veysel hakkında yüzlerce makale, bildiri, konferans, radyo televizyon yayını anma günleri de dâhil olmak üzere çok çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bugüne kadar Veysel’le ilgili 35 kitap yayımlanmıştır. *Milliyet Sanat Dergisi, Sivas Folkloru Dergisi, Türk Folklor Araştırmaları, Maya Dergisi, Halk Ozanlarının Sesi* gibi dergiler bir sayısını Âşık Veysel Özel Sayısı yapmıştır. Bunların dışında ülke dışında da onun hakkında İngilizce ve Fransızca makaleler çıkmıştır. Bunlara bakarak edebiyatımızda hakkında en fazla çalışma yapılan âşığın Veysel olduğunu söyleyebiliriz. Bütün bunlara rağmen 2005 yılına kadar onu bütün özellikleriyle anlatan ve bilinen bütün şiirlerinin bir arada olduğu bir çalışma ortaya konulamamıştır. Bu gerçek, beni söylediğimiz özellikte bir kitabı hazırlamaya yöneltti.

MT: Veysel’i bu kadar meşhur eden sebep neydi acaba?

DK: Bunu şöyle özetleyebilirim. Gözünün kör olması, şiirlerindeki tabii söyleyiş ve ezgilerinin orijinal oluşu, seçtiği konular ve sentezci yapısı.

MT: İlk defa tanınması nasıl oldu? Bu konuda bilgi verir misiniz?

DK: Onu kültürümüze kazandıran Ahmet Kutsi Tecer olmuştur. Onun yıldızı Ahmet Kutsi Tecer’in, 5-7 Kasım 1931 tarihinde Sivas’ta yaptığı I. Sivas Halk Şairleri Bayramına katıldıktan sonra parlar. İl bazında sanatını ilk icra ettiği yer Sivas’tır. Veysel, 5-7 Kasım 1931’de *I. Sivas Halk Şairleri Bayramına* katılır. Mecburî hizmet için 1930’da Sivas’a gelen Ahmet Kutsi Tecer, burada, Sivas Lisesi edebiyat öğretmeni Vehbi Cem Aşkun ve müzik öğretmeni Muzaffer Sarısözen ile tanışır. Ahmet Kutsi, önce “*Halk Şairlerini Koruma Derneği*”ni kurar ve başkanlığına Belediye Başkanı Hikmet Işık Bey’i getirtir. Halk türkülerinin, hikâyelerinin ve âşıklarının harman olduğu Sivas’ta derneğin tüzüğünde de yer aldığı gibi derhal bir âşıklar programı yapmayı düşünür. Halkın oldukça ilgi gösterdiği Âşıklar Bayramına; *Revanî, Meslekî, Suzanî, Süleyman, Karşlı Mehmet, Müştak, Yarım*

Ali, Talibî, Yusuf, San'atî, Ali gibi âşıklar katılır. Üç gün süren Bayram sonrası Tecer, iştirak eden âşıklara "*Halk Şairi*" olduklarına dair bir kâğıt verir. Bu belge, gezici âşıklara gittikleri yerlerde çok kolaylıklar sağlar. Program sonrasında Veysel'e 10 lira verilmek istenir. O günlerde hemen her Anadolu köylüsü gibi oldukça yoksul durumda olan Veysel; "*Siz bize değer verip buralara kadar çağırdınız; asıl bizim size vermemiz gerekir.*" diyerek almak istemez, zorla eline 5 lira verirler.

MT: Hocam! Size başka sorularımız da olacak, ancak daha önce Veysel'in özgeçmişi hakkında bize kısa bilgi verir misiniz?

DK: Veysel, 1894 yılının güz aylarında Şarkışla ilçesinin Sivralan köyünde doğmuştur. Şatıroğulları sülâlesindedir. Babası köyde Karacaahmet diye anılan Ahmet'tir. Annesinin adı da Gülizar'dır. Çocukluğu ve gençliği köyde geçmiştir. Veysel, iki iki kere evlenmiştir. Eşlerinin adı *Elif* ve *Gülizar*'dır. İl eşiyle sekiz sene evli kalmıştır. Daha sonra Hafik'in Karayaprak köyünden *Gülizar*'la evlenmiştir. Bu evlilikten de *Zöhre Beşer, Ahmet, Hüseyin, Menekşe Süzer, Bahri, Zekine (Sakine)* ve *Hayriye Özer* adlarında yedi çocuğu olmuştur. *Gülizar*, 29 Ekim 1991'de vefat etmiştir.

İki gözü de görmeyen âşık, günlerini babasının Ortaköy'deki Mustafa Abdal tekkesinde kendisine aldığı üç telli kırık sazla geçirmeye başlamıştır. Önceleri çok acemi olması, başkaları gibi saz çalamaması şevkini kırmış, ancak babasının ısrarıyla ve kendisinin de yavaş yavaş saza hâkim olmasıyla, sonraki seneler iyi saz çalan bir usta olmuştur. İlk saz derslerini Molla Hüseyin'den alan Veysel'in ustalaşmasında, sık sık Emlek yöresine gelen Divriği'nin Çamşılı yöresi saz ustalarından Ali Ağa'nın büyük oranda rolü olmuştur. Ali Ağa ona, Kul Abdal'ın, Emrah'ın, Tarsuslu Sıtkı'nın, Akkaşların Hüseyin'in, Kaleköylü Kemter Baba'nın ve İğdecikli Veli'nin şiirlerini çalıp öğretmiştir. Bunun yanında Emlek yöresi âşıklarından *Ali İzzet Özkan, Mihmanî (Yüzbaşıoğlu), Devranî, Aziz Üstün, Hüseyin Gürsoy, Ali Özsoy Dede* gibi simalar, Veysel'in bu vadide ilerlemesinde büyük pay sahibi olmuşlardır. Veysel'in düşünce dünyasının zenginleşmesinde ufkunun açılmasında Mescit köyündeki Salman Baba'nın şüphesiz büyük payı vardır ve rolünü göz ardı etmemek gerekir.

MT: Sanırım Veysel geçimini âşıklıkta sağlıyordu. Bu işe ne zaman başladı?

DK: Yirmi yaşlarına geldiğinde artık iyi saz çalan, iyi ustamalı şiir okuyan bir halk sanatçısı olmuştur. Önceleri Ortaköy, Hüyük, Sarıkaya, Beyyurdu, Hardal, Viranyurt gibi çevre köylerde düğünlere gitmeye başlamıştır. Zamanla iki-üç aylık sürelerle Sivas, Tokat, Kayseri ve Yozgat gibi illerin köylerine gitmiştir. Önce çevre köylerde kendisini göstermiştir. Bu arada biraz önce sözünü ettiğim I. Sivas halk şairleri bayramına katıldı. 1933'ten itibaren arkadaşı İbrahim'le ülkeyi dolaşmaya başlamıştır. İbrahim'le olan beraberliği 1940'lı yıllara kadar sürmüştür. Daha sonra onun yerini Küçük Veysel (Erkılıç) almıştır. Bu arada, İstanbul'a gidip plaklar doldurmuş; radyoda konser vermiştir. Veysel'in İstanbul'da doldurduğu plaklar içinde XIX. Yüzyıl halk şairlerinden İğdecikli Veli'nin "Mecnun'um Leyla'mı gördüm" adlı türküsü ile kendisine ait olan "Atatürk'e Ağıt" adlı eseri çok ilgi görmüştür. 1940'ta İbrahim'den ayrılıp Küçük Veysel'le (Veysel Erkılıç), küçük Veysel'in de 1960 yılında ölmesi üzerine oğlu Ahmet Şatıroğlu ile birlikte ülkeyi gezmeye başlamıştır.

MT: Peki, ömrü hep ülkeyi dolaşmakla mı geçti?

DK: Hayır. Veysel'in ömrünün belli bir bölümünü köy Enstitülerinde yaptığı öğretmenlik işgal eder. İyi bir aylıklar her sene bir enstitü olmak üzere Adapazarı Arifiye Köy Enstitüsü, Hasanoğlan Köy Enstitüsü, Eskişehir Çifteler Köy Enstitüsü, Kastamonu Gököy Köy Enstitüsü, Yıldızeli Pamukpınar Köy Enstitüsü, ve Samsun Ladik Akpınar Köy Enstitüsünde çalışmıştır. Bu arada Çifteler Köy Enstitüsünde iken meşhur "Toprak" şiirini yazmıştır. Ayrıca Çanakkale'nin Savaştepe, Erzurum'un Pulur, Malatya'nın Akçadağ, Kırklareli'nin Kepirtepe, Adana'nın Düziçi Köy Enstitülerinde de konserler verir. Bu faaliyetleri 1941-1946 yılları arasında olur.

MT: Biraz önce Veysel'i Veysel yapan özellikler içinde şiirlerinde işlediği konuların olduğunu söylemişsiniz. Bize biraz da bundan söz eder misiniz?

Şiirlerinde genellikle *Veysel*, bazen de *Sefil Veysel* ve *Veysel Şatır* gibi mahlaslar kullanmıştır. Veysel, bir şiiri hariç, bütün şiirlerini dörtlüklerle vücuda getirmiştir. En çok *yarım kafiye*yi kullanmıştır. Şiirlerinde ağız özelliklerini muhafaza etmiştir.

Veysel, hemen her konuda şiirler söylemiştir. Ancak orijinaldir ve kendisine hasır. Bunu ezgileri ile de bütünleştiren ister istemez şöhrete ulaşmıştır. Şiirlerinde her ferdin düşüncesine, duygusuna, inancına ve

dünya görüşüne yer vermiş birisi olarak şiirlerinde “*Aşk, Tabiat, Fikri, Dert, Taşlama-Yergi-Eleştiri, Dinî-Tasavvufî-Mistik, Millî, Kendisiyle İlgili, Ünlü Kişiler, Kuruluş-Tesis, Gurbet, Gönül, Yurt-Belde, Öğüt, Fanilik, Zümre*” gibi konuları ele almıştır. İşlediği konular göz önünde tutulduğunda Veysel’in *dert, tabiat, vatan-millet* ve *birlik şairi* olduğunu söyleyebiliriz.

MT: Yeri gelmişken sormak istiyorum, acaba Veysel’in şiirlerinin toplamı ne kadardır?

DK: Ümit Yaşar Oğuzcan’ın 1973’te bütün şiirleri yayımladığı “Dostlar beni Hatırlasın” adlı kitapta Veysel’in 158 şiiri bulunmaktadır. Aradan geçen otuz yıl içinde ben pek çok sözlü ve yazılı kaynağa müracaat ederek bu sayıyı 179’a çıkardım.

MT: Hocam! Biraz da onun yetişmesinde payı olan kişilerden söz eder misiniz?

DK: İlk önce Çamşıhlı Ali Ağa’yı söyleyebilirim. Veysel, Ali Ağa sayesinde Kul Abdal’ı, Erzurumlu Emrah’ı, Tarsuslu Sıtkı’yı, Akkaşların Hüseyin’i, Kaleköylü Kemter Baba’yı ve İğdecikli Veli’yi tanımıştır. Ayrıca Veysel’in pek çok şiirinde Pir Sultan Abdal’ın, Kul Mustafa’nın, Kul Mehmed’in ve Ruhsatı’nın, Âşık Kerem’le Garib’in etkileri açıkça kendisini hissettirir. Etkilediği âşıklar içinde Orta Anadolu’da yaşayan âşıklar başta gelir.

MT: Veysel, I. Sivas Halk Şairleri Bayramından başka bayramlara da katılmış mıdır?

DK: Veysel pek çok sanat faaliyetlerine katıldı, okul ve kışlalarda sayısız konserler verdi. Ayrıca 30 Ekim 1964’te Sivas’ta yapılan *II. Sivas Halk Şairleri Bayramına* ve 28-30 Ekim 1967’de Feyzi Halıcı’nın düzenlediği *II. Konya Âşıklar Bayramına* da katılmıştır.

MT: Duyduğuma göre Veysel hakkında bir de film çevrilmiş.

DK: Evet. 1953 yılında çekilmiş böyle bir film vardır. Metin Erksan’ın yönetmenliğini yaptığı “*Karanlık Dünya*” adlı bir film çekilmiştir. Filmin başrollerini Aclan Sayılğan ile Ayfer Feray paylaşmıştır. Filmin senaryosu Prof. Dr. Bedri Rahmi Eyüboğlu’na aittir.

MT: Hocam! Onun son zamanlarından da söz eder misiniz?

DK: Yıllarca, çeşitli vesilelerle yurdun muhtelif yörelerinde düzenlenen programlara katılan Veysel, son konserini 15 Ağustos 1971’de Hacibektaş’ta vermiştir. Artık günden güne güçsüzleşmiş olan Veysel’in,

yapılan muayenesinde akciğer kanseri olduğu anlaşılmıştır. 21 Mart 1973 günü bir Nevruz sabahına doğru saat 3.30'da vefat etmiştir.

MT: Bizi Veysel konusunda aydınlattığınız için çok teşekkür ederim.

DK: Âşıklarımıza verdiğiniz değerden ve ilginizden dolayı ben de size teşekkür ederim.